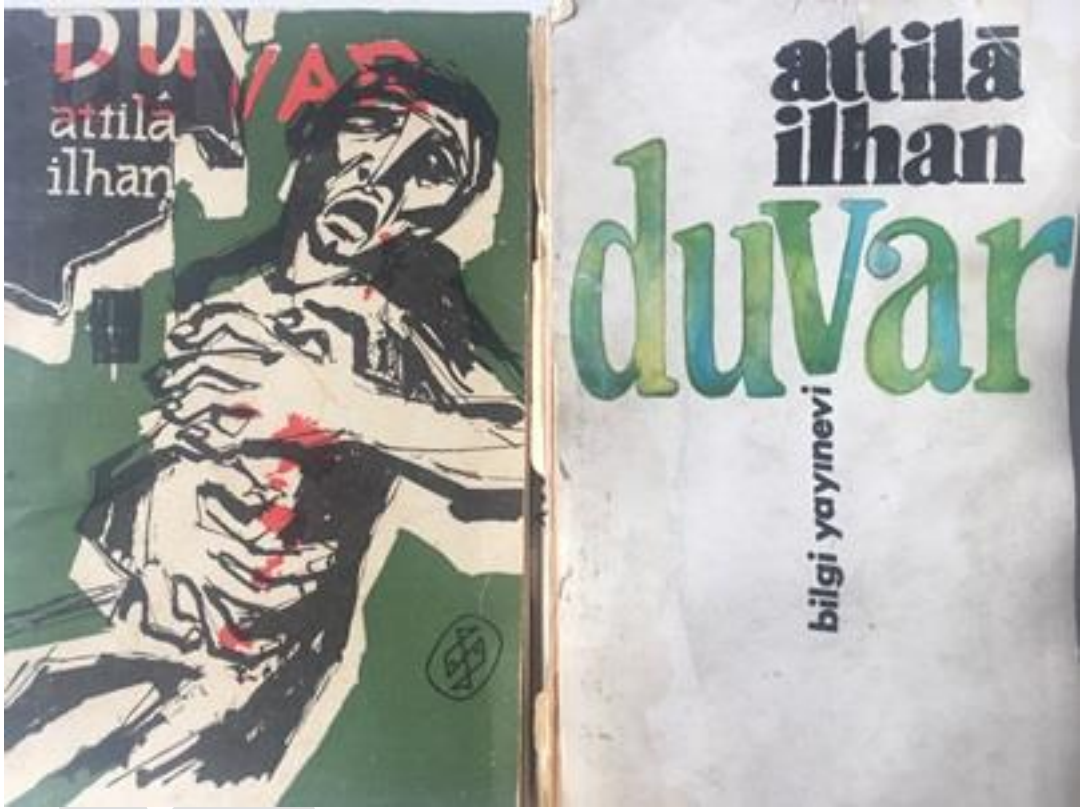

Attilâ İlhan, Duvar Şiir Kitabında Sözcükler...

HÜROL TASDELEN

Ankara

Nisan 2020

www.huroltasdelen.com yayınıdır

Her hakkı saklıdır

Hürriyet

İÇİNDEKİLER

Yola Çıkarken	1
Doğa	3
Deniz'e dair	3
Sözcükler Sayısı.....	3
Gemi, Şileb, Yelkenli, Dalga	4
<i>heyamol</i> , Örnek şiir.....	4
Derya	13
<i>deryalar</i> , Örnek şiir	13
Örnek mısralar	16
Deniz	17
Örnek mısralar	17
Gök ve gök varlıkları	20
Sözcükler ve sayıları.....	20
Gök, gökyüzü	20
<i>merhaba gökyüzü</i> , Örnek şiir.....	20
Örnek mısralar	21
Yıldız, güneş	22
Örnek mısralar	22
Dünya, Ay	25
Örnek mısralar	25
Gökte doğa olayları	27
Sözcükler ve sayıları.....	27
Rüzgâr	28
Örnek mısralar	28
Bulut	29
Örnek mısralar	29
Yağmur	30
Örnek mısralar	30
Sis	31
Örnek mısralar	31
Gölge	31
Örnek mısralar	31
Gece, gündüz	32
Örnek mısralar	32
Yer'e dair	33
Sözcükler ve sayıları.....	33
Dağ, Gavurdağ	33
Örnek mısralar	33

Toprak	34
Örnek mısralar	34
Çiçek	34
Örnek mısralar	34
Orman	34
Örnek mısralar	34
Kuş	35
Örnek mısralar	35
Siyasi Düşünceye dair	36
Milli Kimlik	36
Sözcükler ve sayıları.....	36
Mustafa Kemal	36
Millet	36
Örnek mısralar	36
Dünyalı	37
Örnek mısralar	37
Türkiye	38
<i>türkiye</i> , Örnek şiir	38
Emek	40
Sözcük sayısı	40
Fabrika	40
Örnek Mısralar.....	40
İşçi, emek, emekçiler	40
Örnek Mısralar.....	40
Şehirler	41
Sözcükler ve sayıları.....	41
Selânik	41
Örnek mısralar	41
İzmir	42
<i>941' de izmir</i> , Örnek şiir.....	42
İstanbul	43
Örnek mısralar	43
Siyasi Kavramlar	44
Sözcükler ve sayıları.....	44
Hürriyet	44
Örnek mısralar	44
Harb, vatan	47
Örnek mısralar	47
İnsana Dair	48

Yaşama dair.....	48
Sözcükler ve sayıları.....	48
Ölüm.....	48
Örnek mısralar.....	48
Hayat.....	49
Örnek mısralar.....	49
Doğum.....	49
Örnek mısralar.....	49
Yaşam.....	49
Örnek mısralar.....	49
Sevgili, aşk.....	50
Sözcük sayısı.....	50
Örnek mısralar.....	50
Duygular.....	51
Sözcük sayısı.....	51
Hayal.....	51
hayal kurmak, Örnek şiir.....	51
Örnek mısralar.....	52
Hasret.....	52
Örnek mısralar.....	52
Sevinç.....	53
Örnek mısralar.....	53
Ümit.....	53
Örnek mısralar.....	53
İnsan organları.....	54
Göz.....	54
Örnek mısralar.....	54
Kalb, yürek.....	55
Örnek mısralar.....	55
Saç.....	55
Örnek mısralar.....	55
Şiire dair.....	56
Sözcük sayısı.....	56
Şair.....	56
Örnek mısralar.....	56
Şiir.....	57
Örnek mısralar.....	57
Türkü.....	58
Örnek mısralar.....	58

Çocuk	59
Örnek mısralar	59
Kale	60
Sözcük sayısı	60
Örnek mısralar	60
Son söz yerine	61

HİNGÖ

Attilâ İlhan, Duvar Şiir Kitabında, Sözcükler...

Sözcük	Sayı	Sözcük	Sayı
Göz	130	Çiçek	15
Yıldız	83	Gökyüzü	15
Dağ	71	Şiir	15
Hürriyet	71	Dövüş	13
Rüzgâr	65	Dünya	13
Derya	58	Harb	13
Yağmur	57	Kale	13
Gece	53	Gavurdağı	11
Deniz	47	Hasret	11
Bulut	39	Vatan	11
Çocuk	39	Ay	10
Kuş	38	Dünyalı	10
Gemi	37	Orman	10
Kalb	37	Türkiye	10
Ölüm	36	Sevinç	9
Güneş	35	İstanbul	8
Gök	33	İşçi	8
Sevgili	33	İzmir	8
Dalga	25	Sis	7
Toprak	25	Ümit	6
Türkü	25	Fabrika	5
Saç	24	Şileb	3
Yürek	21	Gündüz	2
Şair	19	Millet	2
Gölge	16	Attilâ İlhan	1
Hayal	16	Emek	1
Hayat	16	Emekçi	1
Yaşamak	16	Kemal	1
Aşk	15	Selanik	1

Yola Çıkarken

Attilâ İlhan, deniz insanı mıydı? Keşke 40 yıl önceye gidebilsem ve kendisine sorabilsem. Heyhat...

"an gelir attilâ ilhan ölür"

Bizlere bıraktığı şiirlerinde arayayım, sorumluzun yanıtını...

Attilâ İlhan şiiri üzerine 1989'da başladığım çalışmaya, 40 yıl sonra; bıraktığım yerden başlıyorum... 18 yaşında yazmaya başladığım yazımı, genişletip, derinleştirerek tamamlayacağım.

Fakir¹, yola çıkarken kesin bir plan yapmaz. Yönü belirleyip, çıkar yola. Yol götürür, yolda eklemleyerek öğrendiklerini, bildiklerine; gider bir yerlere. Yani yaşamdan geri bildirim alıp, yeniden belirleyip.

Ustanın ilk kitabı **Duvar** ile başlıyorum yolculuğa, yol içinde başka şiir kitaplarını da inceleyeceğim.

"aragon' u usta bilmiş şair attilâ ilhan"

Şiirlerini...

Duvar şiirlerini, ikinci dünya savaşı döneminde yazmış. Hürriyet tutkunu genç;

"şair namzedi attilâ ilhan".

Dünya savaş ile boğuşurken, Türkiye'de de baskıcı İnönü yönetimi vardır. İnönü yönetimi, kendi düşüncesine karşıt her görüşü, özellikle solcuları ve Türkçüleri yakalayıp hapse tıkmakla meşguldü.

Doğal olarak da Duvar şiirlerinde; "harb, hürriyet tutkusu, ölüm, ümitsizlik, direnç, kavga ve aşk en önde yer alan kavramlar.

O dönem ortamının, duyguları, yaşanmakta olanlar şiirlere aktarılırken, yoğun olarak doğadan simgeler kullanmış Usta. Doğa varlıklarının en önde gelenleri de; derya, deniz, denize dair ne varsa ve bir de hürriyet savaşçıları gemiler...

**"çıktı şair namzedi attilâ ilhan
çıktı yelken gibi sokaktan"**

---

¹ Fakir sözcüğünü özellikle Bektaşiler, kendilerinden söz ederken, "ben" yerine kullanırlar. Bektaşi değilim, Alevi – Kızılbaş da değilim. Binlerce yıllık Türk kültürünün, Anadolu coğrafyasında yansımaları olarak Alevi – Bektaşi kültürünün bilinçli bir tutkunu olarak, öz kültürüm içinde sahiplenirim. Bu anlam içinde, bireyci bencilliğin ötesinde, kendisini içrek (batını) anlamı ile **fakir** olarak ifade etmek çok yahşidir, çok anlamlıdır! Fakir de kendini böyle görmektedir.

Yelken gibi sokaktan çıkan Attilâ İlhan peşine takılıp, mısralarında sözcükler ile yola çıkalım.

Sözcükleri incelerken, bazı şiirlerin tamamını, çoğunlukla da mısralar örnekleyerek incelememizi sürdüreceğiz.

Örnek mısraları seçerken de, peşinde olduğum sözcüğün, Duvar şiir kitabının tamamında en az 10 kez kullanılmış olmasına dikkat ettim. Ancak, yoğun sözcükle anlam benzerliği ya da yakınlığı olan kimi sözcükleri de, kullanım sayısına bakmaksızın incelememe aldım.

Örnek şiir ve örnek mısralarda, seçimimde olan sözcükleri "koyu" işaretledim. Bazı mısralarda seçilmiş sözcüklerden iki ya da daha fazla olduğunda, mısra tümünden işaretledim. Bazı sözcükleri de, yanındaki sözcükle bütünleştiği için, seçimimde olmasa da bazı sözcükleri işaretledim.

Şiiri bütün olarak alırken, peşinden koştığımız sözcüğün / sözcüklerin, o şiir içinde yoğun kullanılmış olması önemli.

Attilâ İlhan şiirlerinde cansız nesnelere kimi zaman canlı nesnelere dönüşürler. İnsana özgü davranış ve kavramlar, cansız nesnelere de ortaya çıkar; örneklerini yazım içinde bolca verdim.

Sözcükler arasında yolculuğumuza başlamadan önce, Attilâ İlhan Ustanın şiiri hakkında söylediklerine kulak kabartalım;

"Bu şiirin oluşmasında sandığınız gibi sadece bazı ozanların etkisi, ya da katkısı olmadı; tam tersine, sinemadan resme, romandan toplumsal bilimlere değin, şiir dışında bir sürü disiplinin katkısı oldu. Çocukluğumdan beri süregelen sinema tutkumu hesaba katmadan, şiirimin doğru değerlendirilebileceğini sanmam. Bunun gibi, diyalektik yöntemin özelliklerini öğrenmemin, şiir oluşturmamda önemli katkıları olduğuna eminim. Elbet, çok eski yıllardan bu yana sevdiğim ozanlar oldu, hep aynı kalmasalar, zaman zaman değişseler de, adlarını rahatlıkla vermişimdir, yine de verebilirim: Halk ozanlarından Dertli, Bayburtlu Zihni, Dadaloğlu, Gevherî; Divan ozanlarından Bakî, Nedim; çağdaşlarımızdan elbette Nâzım. Bunlar şiirde "kan gruplarımızın" uyduğu ozanlar. Bir de böyle bir yakınlık içinde olmadığım, ama önemsediklerim var: Şeyh Galip ve Nail-i Kadim; Karacaoğlan ve Yunus Emre; Yahya Kemal ve Ahmet Muhip Dıranas."²

Önce elbette ki **doğa** sözcük ve imgesi ile başlarken, en önde derya, deniz ve denize dair her şey...

---

² (İlhan, 1980)

Doğa

Deniz'e dair

Attilâ İlhan;

"Bütün gemiler şaşılacak bir ısrarla Körfez'i sıyrır, Yenikale' den kaybolur giderlerdi. Ben, on beş yaşlarında Bostanlı'da hüzünlü ve heyecanlı günün birinde bu gemilerden birine binmeyi, ufkun arkasında serüvenler yaşamayı kurardım. Yaşadım da."

Attilâ İlhan'a göre, deniz şehirlerinde büyüyen çocukların büyük çoğunluğunda, denizci olmaya büyük bir özlem olmuştur. Yanılmıyorsam, çocuk Attilâ İlhan'ın büyüyünce olmak istediği iki meslekten birisi de Kaptan olmak, diğeri astronomi bilgini olmak. Usta bir ozan, romancı olarak da Attilâ İlhan, gök ve derya/deniz ile soluk almakta şiirlerinde.

Sözcükler Sayısı

Sözcük	Sayısı
Derya	58
Deniz	47
Gemi	37
Dalga	25
Şileb ³	3

Attilâ İlhan şiirlerinde hürriyet olgusunu ve özlemini niye ısrarla denizle ve gemilerle betimliyor? Daha bir küçük çocukken uzak dünyalara gitmek, yeni serüvenler yaşamak heyecanı duymuş. Bir sahil şehri çocuğu olarak, bu bilinmezliğe giden yol, mutlak denizden geçer. **Hürriyet** denizlerdedir. Böylesine fırtınalı düşler kuran, alıp başını gitmenin sevdalısı Attilâ İlhan, elbette ki denizden bu denli etkilenecektir.

Kendisini karada tutsak hisseder; tutsaklıktan ancak gemiler vasıtasıyla kurtulabilecektir. Gemiler vasıtasıyla ve özgür denizlere açılarak. İşte bu noktada Attilâ İlhan'ın imgelem dünyasında iç içedir deniz, gemiler ve hürriyet.

Derya, deniz ayrımında; okyanuslara derya denirken, görece daha küçük olanlar deniz olarak ifade ediliyor. Duvar'da ve Deniz-Derya ağırlıklı şiirlerde, derya sayısı, deniz sayısından fazladır; deryalar şiirinde de neredeyse bire üç!

Derya ve deniz sözcükleri, sözlük anlamı ile kullanılırken, yer yer imgelem dünyasında sözlük anlamını aşır; canlı varlıklara dönüşürler.

³ Günümüzde TDK sözlüğünde harp, şilep, ... olarak geçen sözcükler; Attilâ İlhan Duvar şiir kitabında harb, şileb, ... olarak geçiyor.

Gemi, Şileb, Yelkenli, Dalga

Duvar 'da, gemiler hakkında olumsuz bir tek yargıya, çağrışıma rastlamak olanaksız. Hep soylu davranışlar içinde görürüz gemileri, özellikle de hürriyet için dövüşürken. İkinci Dünya Savaşından doğrudan olmasa bile olabildiğince etkilenmiş bir şair olan Attilâ İlhan için gemiler, sanıyorum özgürlük ve barış için, zorbalığa karşı dövüşen bütün öğeleri içermektedir.

Ne zaman yiğitlikten, ısrarla vurguladığım gibi hürriyet için dövüşten söz etmek istediğinde Attilâ İlhan, gemiler ile imge / çağrışım yapıyor. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı üzerine, ama denizde geçen kısmı üzerine yazılmış bir şiir olan 'Heyamol' da görebiliriz, örneğin.

heyamol, Örnek şiir

Heyamol şiiri, çeşitli uluslardan gemilerin konvoy halinde gidişi sırasında, saldırı ile başlayan deniz savaşını, güçlü imgeler ile şiir biçiminde anlatır. Kitaptaki *derya* sözcüğünün önemli bölümü 58 kez kullanımın 32'si bu şiirde yer almış.

Heyamol şiirinde incelediğimiz sözcüklerin kullanım biçimi, yüklenen anlamlar, taşıdıkları imgeler; Duvar kitabının genelinin yoğunlaşmış hali gibidir.

Sözcük	Sayısı
Derya	32
Deniz	13
Dalga	7
Gemi	20
Kaptan	8
Yelkenli	1
Şileb	1
Torpedo	1
Denizaltı	1

İnceleme yolculuğumuzda, bu şiiri birkaç kez dikkatlice okumanızı öneririm. Tabii sesli olarak; Şiirde, deniz savaşının müziğini, seslerini de yakalayacağınız umuduyla:

"heyamol

akşam oldu

karanlıklar vardı sular üstüne

rüzgâr uçtu rüzgâr uçtu bir yerlerden

kible desen değil lodos desen değil

belki bir selâm

bir hovarda selâmdır

hürriyetli

gemiler

karanlıkta deryakâri devler

sancak ve iskele kırmızı ve yeşil
ve **yıldızlar** ki her **gece** her yerde daim
işlemeli ve neşeli gümüş damlaları
güverte
sakalı bal rengi **kaptan** johansen
ve ben garip **şair**
ve sen **sevgilim**

aldı kaptan

gözleri deniz feneri gibi

dedi: — neylersin
haramiler gezer olmuş
bir duman gibi **hür** değil **deryalar**
ismimiz nora
bandıramız norveç
ve buğdayla yüklü bütün ambarlarımız
sancakta bakır yüklü bir yunan **şilebi**
bir başkası kömür bir başkası pamuk
ve konvoy hazır
hürriyet'e yolculuk

şöyle uçar gibi oldu

uçar gibi rüzgâr

senin
bir marşa benzedi birden bire sesin
ve kılıçlar çatıştı benim içimde
savaştı
savaş deryalara bulaştı

millerce mavilik **duman duman dalga**

millerce **gökyüzü dalga dalga duman**

aman aman da

ne kıyamettir **deryada kavga**

canlar söner havalarda kaybolan çığlık gibi
haykırışlar yapışır havaya tokat tokat
torpil vurur ya taretler ulur mu ulur
bir manzara ki suretâ cehennemdir

kızgın fiskiyeler

ölümler

ölenler

deryanın kızması ateşler alması

alev saçlı dalgalar omuzdan omuza

kırbaçlı **dalgalar** havuzdan havuza

derya dövünür

derya dövünür gök ağlar

ve savaş uçakları katar ve katar

ışıldak

sancak direği ve sancak

kahraman bir **kalb** gibi çırpınan şeref

rüzgâr kible'de karar kıldı döne'm

yıldızlar damlıyor gözlerine

gemiler

karanlıkta deryakâri devler

işaret ışıkları birinden ötekine

sinyal mi aldı ki amiral **gemisinden**

çıkmiş **kaptan** köşküne **kaptan** johansen

gözleri yanan sönen **deniz** fenerleri

ve ilk kumanda vardı

çarkçibaşı'na

makinalar

bir ayrılık şarkısına başladılar

demir aldık limandan çözdük palamarı

rüzgâr bizim eski rüzgâr

deniz bizim eski deniz

gönül bizim eski gönül

rûşenâ gönül

mizana gibi sağlam bıçak gibi keskiniz

derya bir öyle geniş

geniş ki çıldırasıya

sıra sıra **gemiler** demir almış giderler
giderler usul usul
ağlatasıya
her **gemi** bir **milletli** hepimiz **hürriyetli**
hepimiz martı **kuşum** hepimiz **dünyadan**
ve bir şarkı var dilde bayrak bayrak tutuşur
bir şarkı var **dünyalı** heyalisa heyâmol
heyamola batılılar
heyamola doğulular
heyamola dünya için dünyalar aşkına
hürriyet eşitlik kardeşlik aşkına
canlarını yelken gibi rüzgâra verenler
deryalar mavisinde öldürenler
ölenler

döne'm oy
sen benim bir tanem oy
norveç bandıralı nora'nın güvertesinde
dinle bir yol **deryalarla** öpüşen havaları
ve düşün **savaşlar** içindeki muhteşem **deryaları**

şimdi nasıl doğudan batıya uzanmaktadır
çesit çesit
boy boy
küçüklü büyüklü
cephane yüklü ilaç yüklü hayat ve **ölüm** götüren
gemi kervanları
gemi kervanları
gökler denizler ve karanlıklar arasında
şimdi nasıl bulutlara karşıdır topları
bulutlara karşıdır bulut bulut
ejderhalar misali yenilmez donanmaların
deniz üsleri
direk direk gemiler
mayın ve şamandra
liman ve mendirek
ve kızakta
yahut da deryalar engininde
kalemkâri taretli okyanus aslanları

yalın pala burunlular torpidolar
cep denizaltıları serden geçmiş
sulara dev gibi yaslananları
hem **dövüşen** hem yüzen hava meydanları
şimdi nasıl semalara dokunmuş
maviden

o erkek alınları levent **gemicilerin**
fırtına yaşamış bu canlar
ölüme ıslık çalmış dalgalar içinden
saçlarında tayfun

gönlünde şarkılar
kaybolmuş **gemilere** boğulanlara dair
ihtiyar kurt **kaptanlar** birinci ve ikinci
ateş yüzlü ateşçimiz
çarkçıbaşımız
rapa tayfaları
ve sarışın muçolar
makinistler telsizciler topçular
ve cümle **harbedenler** tehlikeli sularda

döne'm oy
sen benim bir tanem oy
dünyalarda derya
deryalarda nora
nora'nın güvertesi
güvertede sen
ve hayalinde senin
derya savaşları

salvo demiş ateşlemiş **hürriyetli donanma**
alevlere vermiş suları
lalereng
kızıl kan bürümüş **okyanusları**
midvay ve mercan
kan üstüne kan
narvik de narvik
plata boğazı
cherbourg'da çıkarma
dunkerque'de ricat
akdeniz'de tutuşanlar
boğuşanlar
hood ve bismarck
rodney ve ohio
iova **uçak gemisi**
ve vittorio

kana kan diyerek cana can diyerek
boğaz boğaza gelmiş **deniz** pehlivanları
kalbim acı
acı bir zehir gibi
karşımda sen martı kanadı yavrum
ve karşımda
dert görmüş dertli **dünyamız**
felâketler tehlikeler ıstıraplar içinde
bağrıyanık gözleri kör
büyük anamız

deryaya yağmur indi müjdeler olsun
durup dururken bir şarkı başlar gibi
kalbur kalbur **bulutlardan** savrulur
hoy bili bili bir **yağmur** nar taneli
cıva damlası gibi yanar taneli

okyanus durgun
konvoy yolunca gider
yağmurun altında sıralanmış gemiler
uskurlarında köpük
bacalarında duman
ve pusula hep kuzey hep kuzey hep kuzey
damlalar **saçlarımıza** damladılar
sen dönüp dedin: —öyle büyük ki derdimiz
derdimize iştecik **bulutlar ağladılar**
yasımızı yas bilip kara bağladılar

yağmur çalkanır gibi oldu birden havada
hey flama verildi dikkat karşıdan
hey hey ki çan çaldı
silâh başına
tayfalar mevzie girdi bekler oldu
deryadan denizaltı
göklerden uçak
uçaksavarlar hazır
hazır su bombaları

ve kaptan johansen
sakalı alev
avazı bıçak
kırbaç gibi savuruyor kumandaları
haydi döne'm biz dahi mevzie girelim
muhripler seyrediyor tam-yol üzerine
kervan seferber
gemiler seferber
ve deryaya yağmur iniyor biteviye

işte ilk hücum
işte ilk torpil köpüğü
işte ilk kıvılcım
ilk infilâklar

derya çatlamış gibi
gümbür de gümbür
duman duman da

dumanlar ummanda
karadan kurşuniden benekli alacadan
dumanlar göklere varmış göklü korsanlar
dumanlar top ağzından bacadan
boğum boğum boğumlu
ölüm ölüm ölümlü
dumanlar
dumanlı dağlar kadar
torpil yemiş batıyor yunan şilebi
tuzlu sular dolar olmuş bulak bulak
filika martı kanadı bir yudum kurtuluş
ve köpükler içinde yüzen tayfalar
gözlerinde tek arzu
alev alev
yaşamak

sabunsu köpükler
pırıl pırıl yağ lekeleri
ve gemiler torpil yemiş gemiler
kervanın üstünde bir **yağmur** çiler
hoy bili bili bir **yağmur** nar taneli
gözyaşı döküp ağlar taneli
derya üzre savaş
savaş içre kan
kan ki yayılmış alevreng bir bayrak gibi
tuzlu sular atlasına
mavi atlasına
kervan hem gider **harbeder**
nerelerden kopmuşuz nerelere gelmişiz
gemimizin dümen suyu boncuk boncuk
küpürsün hep böyle küpürsün **deniz**
hürriyet'e döne'm hürriyet'e yolculuk

ah deryalar ah deryalar deryalar
gemilerden insanlardan şehid var

deniz diplerinde neler yatıyor
aydınlık bir **dünya** fedaileri
onlar da saadete sulha inanmışlardır
senin kadar
sen karanfil **sevgilim** kadar
benim kadar

ben dünyalı şair kadar
nasıl mekik dokur tütün işler ağ çekerlerse
nasıl şarkı söyler nasıl ağlar ve gülerlerse
öylece dövüßen cümle rüzgâr insanları
askerler **işçiler** köylüler kadar
şimdi **deryalar** koynunda kahramandırlar
artık **uçan dalga** savrulan köpük
artık onlar kendileri **deryadırlar**
deryadır da derya gibi haykırırlar
— heyamol
heyamol yeryüzünün bütün insanları

ellerinin hünerine hayran
kahraman

toprak ve gök dilinden anlar derya dilinden anlar
kimi yiğit kimi ürkek sabırlı ve sabırsız
aynı mavi **gök** altında beraber yaşadığımız
toprak ve deniz çocukları
mübarek canlar
biz eski bir şarkı gibi kaybolmuşuz
yelken açmış **hayalimiz hatıralara**
ve kanat çırpamaz olmuş göğsümüzdeki **kuş**
biz bizden sonraki nesiller için
harpsiz akşamlar güneşler mesut vatanlar
aydınlık tarlalar şehirler köyler için
bir çelik mermi gibi harcanmışız
biz artık sadece şarkılarda varız
şarkılarda resimlerde **hatıralarda**
ne çıkar yeter ki hürriyet yaşasın
hürriyet yaşadıkça bahtiyarız

ah bu zindan gibi gök

zindan gibi derya

ah bu gemiler

bu ışksız gemiler

ve karanlığın tükenmez melankolisi

parçalamak istiyor **kalbini** insan

sizleri sizleri sizleri düşündükçe

ümitleri güneşli sular gibi yanan

sen atlas'ta kayıp ayna yüzlü dimitros

kaptan jean-pierre kolları **yürek** dövmeli

sen tayfa barrymore her zaman neşeli

sen kardeşim sen benim hintli kardeşim

sen yeni zelânda'ım

avustralya'ım

sen gemisiyle batan kanada'lı kaptan

sen grişka sen pınar sesli şarkıcı

ve sen ismini bilmediğim meçhul ölü

deryalar ölüsü

hürriyetler ölüsü dünyalar ölüsü

dünya sularında tam-yolla seyrederken

kurşun mu cilveleşmiş pervasız canınla

berhüdar olasın berhüdar atespârem

mezartaşı dikilmez neyleyim deryaya

senin âbiden hürriyet olacak

heyamola yelkenim heyamol

hürriyet hürriyet hürriyet dünyaya"

Derya

Deryalar, içinde birçok canlı, bütün bir hayatı barındırır. Derya, dünyadır aslında, evrendir;

**"yelilâm deryalar yelilâm deryalar
deryalar deryalar dünyalar kadar"** (deryalar)⁴

Deryalar canlıdır, dile gelendir, duygulanandır; heybetlidir, öğütendir.

Derya, tüm dünyayı bir birine bağlayan, limanlar ile karaya bağlantı yapan "kâinattır". Deryalar şiirinde derya, bütünsel olarak sinema görüntü ve akıcılığı içinde anlatılıyor. Attilâ İlhan şiirlerinde, çağın sanatı sinema dilinin şiirde yer aldığını görüyoruz.

deryalar, Örnek şiir

Sözcük	Sayısı
Derya	17
Deniz	6
Dalga	8
Gemi	2
Yelkenli	1
Şileb	3
Tayfa	4

"deryalar

deryalar dünyalar içinde maviş
kutuplar iklimler medarlar içinde
deryalar derya değil de dünyalar
muhteşem bir **hayat** sular içinde
enginden engin derinden derin
tuzlu su su ve sodyum klorür
atlantik pasifik hind okyanusu
er meydanları gibi boydan boya
rüzgâr alır dalgaları dalga dalga
bir namuslu alın gibi ufukları ak
hem tuzu bol hem suyu bol **dalgası** bol
ya derinler derinlerde globijerinler
bir damlacık **hayat** tek hücreli nebat
yengeçler deniz yıldızları böcekler
ve yeşilsi bulanık bulanıksı yeşil
kaygan yosunum sen deste yılan yosunum
deryalar içinde bir deryalı kâinat
yelilâm balıklar hey yarışçı balıklar

⁴ Seçilmiş mısra(lar) sonunda ayraç içinde belirttiğim sözcük, mısranın yer aldığı şiirin adıdır.

kırbaçlısı ateş pullusu dal kılıçlısı
kırlangiç gibi uçanı istavriti mercanı
yüzgeçleri pul pul gümüş **gözleri** nurlu
bir ayna bıçak gibi gelip geçenler
yaldızlı yaprak gibiler kalkan gibiler
hamsicik minicik haylâz köpek balıkları
civan yunus ve balina başı **yağmurlu**

fok ve mors balıklaşmış memeliler
yelilâm bu derya ki ne deryadır
yağmur içmiş nehir içmiş kar içmiş
yıldızlarca nebat erimiş oksijen
hoy deyuben vaktâki gazaba gelmiş
bulanık mavi gözleri yıldızlardadır
rüzgâr vurur dalgalar kudurdukça kudurur
yelilâm **dalgalar** kanat kanat feryat
uluyan dalgalar deste deste köpük
ne heybettir püskürdükçe öfkesini
bakarsın **dağ** gelir dağılır darmadağın
bakarsın volkan **doğar** volkan **doğar**
kırbaçlı **rüzgârlı** bir yarış içre coşkun
dururlar dönerler koşarlar koşarlar
bir savaş şarkısıdır **deryaların** dilinde
bir savaş şarkısı hey heyâlisa heyâmol
lâhzada yerlerdedir lâhzada **göklerdedir**
dökülür köpürür de sellim selâli
kuzeylerden gelir güneylerden gelir
bir başka âlemdir onun gazaplı hali

hele ki **rüzgâr** susar meltem varır serinden
sütlimandır **dalgaları** yumuşak yumuşak ve küçümandir

nasıl da can uzanır meydan meydan
mercan rengi sabahlar boy verir sinesinde
güneşler açar sisler alır kalbimi sisler alır
bir avuç yelken ki martılar havai
akşamlar olur medar akşamları mavili
ve altın sahiline karşı altımsı **yıldızlar**
delişmen bir ay doğar doğar karşıdan
gözü gönlü açılmış yüzü neşeli
vurur deryalara sahillere adalara
dünyaya bakar deryaya bakar yıldız yıldız
sanki dev gözüdür görür ahval-i âlemi
memleket memleket şehir ve şehir
fabrikalar elektrik tesisleri tarlalar
ve **gemiler mi deryalar** koynunda yüzen ,
yelkenliler mi motorlular mı kürekliler mi
hele transatlantik hele dağ hele yüzen dağ
yüzen şehir cıvı cıvı ışık ve **sevinç**
goeletler görmüş geçirmiş ihtiyar **şilebler**
beş kıtanın mahsulü arpa ve buğday
ve ananas ve pirinç ve seylân'lı çay
aylar boyunca sefer sefer boyunca **deniz**
deniz boyunca semâ sabah ve akşam
her dilden dualar küfürler şarkılar

ve liman yedi deryanın yedinci pervazi
marsilya sidney rotterdam bombay
londra doklar liwerpool, pamuk balyaları
anwers demir İzmir üzüm ve incir
ve napoli başı dumanlı vezüv
ihtiyar **gemiciler** ve rıhtım hamalları

ben düşünürüm **deryaları** görürüm
okyanuslar kuzey denizleri buzlar
köpüklü yaşayıp köpüklü söyliyem
maviş mi maviş gönlü sevdalı su
akdeniz yeşilden portakaldan mandalinden
gaskonya körfezi malaka boğazı
ve baltık karaipler kuzey denizi
hortumları deli **rüzgârları** deli
yelilâm deryalar yelilâm deryalar
deryalar deryalar dünyalar kadar"

Örnek mısralar

"**deryalar** aslanı şems-i bahri kâmil reis" (türkiye)

"**derya** üzre savaş
savaş içre kan" (dünyakâri)

Deryalar dosttur, yoldaştır; dertleşilendir;

"**ah deryalar ah deryalar deryalar**
gemilerden insanlardan şehid var" (dünyakâri)

HİSSE

Deniz

Duvar şiir kitabında en çok kullanılan sözcüklerden biri de **deniz**.

Örnek mısralar

Deniz, deryaya göre gündelik hayatımızın daha içindedir;

"benim gönlüm şarkıcıdır şarkı yakar **aşk** üstüne,
şarkılarım **deniz** nefes şarkılarım pehlivan" (dünyâkari)

"**deniz ürperiyor içini çektikçe rüzgâr**" (saadet)

Deniz, rüzgâr ilişkisinin; denizin sözlük anlamı kullanılarak imge ile anlatır.

"**yüzündeki deniz parlaklığıyla durur hatıramızda**
o çocuk yumruklu dev o dev yumruklu çocuk (duvar)

"denize çıkan sokak" imgesini birçok şiirinde kullanmış Usta. Burada da dev-çocuk, her akşam denize çıkan sokaktan geçiyor. Deniz, hürriyeti, alıp başını gitmeyi çağrıştırmıyor mu Attilâ İlhan şiirinde? He akşam o sokaktan geçiyor ama bir türlü sokağın ucundan denize açılmıyor. Bu dev çocuk, Attilâ İlhan mıdır?

Deniz... Uzak, erişilemeyen ve boş olarak algılanandır;

" karanlıkta **düşünceli bir yüze benziyordu deniz**
içinde bahrîler inciler mercanlar
ve **denizin** üstünde bütün ihtişamıyla bahar" (kalb ağrısı)

"karanlıkta **düşünceli bir insan yüzü' gibi deniz**" (kalb ağrısı)

"**kalb ağrısı**" şiirinde, deniz sözcüğünün altı kez kullanıldığını görüyoruz. Deniz gene güzeldir burada, ama düşüncelidir.

hayal kurmak, şiirinde denize çıkan sokaktayız yine. Gerçekçi şair ve sevgilisi hayal kurmaktalar. Denizi ve dalgaları anlatımına bakarsanız, deniz harikulade güzeldir ve dalgaları da cinselliği çağrıştırmakta. Attilâ İlhan romanlarında da kadın göğsü önemli bir yer tutar.

Deniz ve gökyüzü birlikte güzeller;

"**hayal kurmak**

yenikapı

denize çıkan bir sokak

gökyüzü şarkılar gibi temiz

ayaklarımızın dibinde

bize pırıltılı mavi bir **göz** gibi bakarak

iyi şeyler dileyen

cana yakın bir deniz

yenikapı
denize çıkan bir sokak

...

Yenikapı
denize çıkan bir sokak

...

deniz harikulâde mavi ve harikulâde güzel
boşlukta köpük gibi mavimsi **deniz kuşları**
dalgalar yumuşak bir kadın göğsü kadar
ve güneşten ısınmış kumsalda çakıltaşları” (hayal kurmak)

Sevgili yoksa, deniz de yoktur ya da kalbi uzak bir deniz gibi boştur. Deniz ve sevgili, birlikte imgeleniyor. . Deniz yoksa sevgili de yok; sevgilinin olmadığı an, deniz de yok. Bir başka şiirde denize bakarak hayal kurmamışlar mıydı?

“ama **kalbimiz** yine uzak bir **deniz** gibi boş” (harb kaldırımında aşk)

“**sen yoksun**
deniz yok
yıldızlar arkadaşım

muhalif bir rüzgâr karşı sahilden
fosforlu ışıklarıyla **gökyüzü bir deniz**
havada kanat sesleri
ve çılgın kokular
deniz yok

...

deniz yok
yıldızlar uzaklaşıyor” (sen yoksun)

Muhalif rüzgâr imgesini Attilâ İlhan birkaç farklı şiirinde de kullanmış. O dönem Türkiye 'de egemenin, demokrasiyi yok sayan diktatör uygulamaları karşısında; muhalif olmayı rüzgârla simgeliyor;

“**karanlık denizlerde hürriyetli gemiler”** (diliyâr)

Hürriyet ve deniz... Attilâ İlhan şiirlerinde bir birini çağrıştıran iki sözcük. Çoğunlukta birlikteler. Bir de bunlara gemiler ekleniyor.

Deniz, aşağıda örneklemede diğer mısralardaki gibi, mavi, açık, güzel olarak kullanılmıyor. Burada deniz kararmış ve içinde gemiler, hem de *hürriyetli*.

“**yükreklerini denize düşürmüş bütün gemiciler**
geceleri
açık denizde seyrederken seni gözler” (kutup yıldızı rivayet eder)

"gemi kervanları
gökler denizler ve karanlıklar arasında,
şimdi nasıl **bulutlara** karşıdır topları
bulutlara karşıdır bulut bulut
ejderhalar misali yenilmez donanmaların ;
deniz üsleri" (heyamol)

"heyamol" şiirinde deniz sözcüğünü tam 13 kez kullanmış Attilâ İlhan. İkinci Dünya Savaşının kahramanları gemiler, gök ve deniz arasında savaştadılar. Yukarıda tamamını paylaştığım *heyamol* şiirini dönüp bir daha okur musunuz?

"deniz gözlü gök alınlı kirvelerimizi" (hey)

"ya o nehirler delirip gür gür gelirler
bir şarkı gibi **dağdan denize** yürümüş" (türkiye)

Derya ve deniz sözcüklerini, yolculuğumuzun ilerleyen anlarında; hürriyet, gökyüzü, harb ... gibi kavramlarla daha derinlemesine göreceğiz.

Gök ve gök varlıkları

Çocukluğunda gök bilimci olmak isteyen Attilâ İlhan, ozanlığında imgelerinin hatırı sayılır miktarını, gökten; gök varlıklarından ve olaylarından almıştır. Ulusal şiir yazabilmek için ulusun söylenece bilimini (mitoloji) iyi bilmek ve kullanmak gerekir der Attilâ İlhan.

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Gök	33
Gökyüzü	15
Yıldız	83
Güneş	35
Dünya	13
Ay	10

Gök, gökyüzü

Şiirlerinin bir omuzunu Türk Halk Şiirine dayamış olan Usta, Türklerin kendi inançlarında olduğu gibi, gök imgeleri önlerde, coşkuyla akar.

merhaba gökyüzü, Örnek şiir

"merhaba gökyüzü

**merhaba gökyüzü merhaba uçsuz bucaksız,
merhaba bulutlar bulutlar bulutlar
hey canım gökyüzünde yıldızlar gurup gurup
alnımızm üstünde kâinatın türküsü
devr-i daim
yaldızlı bir tülbent gibi Samanyolu
yıldız türküleri yıldızdan türküler
saniyede 300.000 kilometrelik hız
ateş **bulutları** madde ve kuvvet
ve başımı döndüren harikulâde görünüş
o heyecan o ihtişam o azamet .
o devâsâ pırl pırl gümüşten
bir salkım üzüm gibi kuyruklu yıldız
o saniye şaşmaksızın garbtan şarka dönüş**

kıvılcım kervanları can dizi dizi
yıldızlar yağmurlanır nur diye diye
ateş **kuşlar** uçar uçar fezadan geçer
inciler inciler sedef inciler
her sirius hey vega alfa orion
benim çifte **güneşlerim** aynalılarım
ve yıldızlar benek benek kuş gibi
ve bir avuç inci savrulmuş gibi
aydınlık nebülözler karanlık nebülözler
parsek parsek mesafeler
ışık yılları
güneşler
boğum boğum âteşler
hudutsuz ve mahdüt kâinatımız

devr-i daim
ışıklı bir teşbih **güneş sistemi**
yanar mı yanar söner mi söner
büyüklü küçüklü gümüş küreler
şah güneşim
hey benim padişah güneşim
yedi renk eflâtun ve kızıl
ve **gözle** görünmez gizli ışınlar
hem kızıl ötesinde hem mor ötesinde
alev **dalgaları** fışkırmalar lekeler
mıknatıs fırtınası
hidrojen ve demir
büyüklü küçüklü gümüş küreler
merkür küçümen venüs güzeldir
ateş sakallı jüpiter uranüs ve neptün
ve alevler içinde velinimetimiz yer”

Örnek mısralar

“deniz gözlü gök alınlı kirvelerimizi” (lilişan)

“gökyüzü temiz ve parlak” (sen yoksun)

“denize çıkan bir sokak
bir rüzgâr musikisi almış sahili
alınımızın üstünde sakız gibi bir gök” (hayal kurmak)

“hani -derd-ü-gam içre perişan- **yıldızlar gökte**” (941’de izmir)

“gökyüzü akıp gidiyor başımızın üstünden
ağrı ağır pırıltılı bir nehir gibi
yıldızlar zilzurna sarhoş” (cemşid hunla hasbıhal)

Yıldız, güneş

Oğuz Kagan'ın iki eşinden biri, Gökten ışık içinde, kutsal dağın doruğunda gelir. Oğuz Kagan'a üç erkek evlat verir; Gök, Yıldız, Ay.

Hace Bektaş Veli'nin Dergahı ana kapı arkasındaki duvarda 4 simge vardır; Yıldız, Güneş, Ay ve alt sırada 12 köşeli yıldız, Bektaşilerin simgesi.

Örnek mısralar

"bir yumrukta **gökyüzünü** cam gibi parçaladım
yıldızlar eridi su oldu ateşimden" (taşkın geldi)

"**yıldızların tarlası üzerinde çiçek çiçek**" (göçmenler)

"**şafaktan yıldızlara kadar fabrikadadır**" (hiçbir zaman)

"ağlamış sakalında **yıldız** taneleri" (cemşid hunla hasbihal)

"enginde bir damla hürriyet gibi bembeyaz bir yelken
saçların güneşe karşı yine yıldızla örülmüş" (hayal kurmak)

"karanlığın insanı delirten bir ihtişamı vardır
yıldızlar aydınlık fikirler gibi havada salkım salkım
bu gece dağbaşları kadar yalnızım" (yalnızlık şiiri)

"sen şimdi yanımda yepyeni bir **türkü** gibisin
hiç görmediğim **yıldızlar gözlerine doğmuş**" (harb kaldırımında aşk)

"**sen yoksun**
deniz yok
yıldızlar arkadaşım" (sen yoksun)

"**ve yıldızlar ki her gece her yerde daim**

...
yıldızlar damlıyor gözlerine" (heyamol, 9 kez "yıldız")

"**saçların güneşe karşı yine yıldızla örülmüş**" (hayal kurmak)

"onlar hep döküldü biz hep ayakta kaldık
bir mayıs sabahı **toprak rezil gök rezil**
yıldızlar küfür gibi yüzümüze tükürür gibi" (duvar)

"ben bir duvarım hiç **güneş** görmedim
sen hiç **güneş** görmemiş bir başka duvar" (duvar)

İkinci dünya savaşı sırasında, tutsakların kurşuna dizildiği bir duvar anlatılır şiir de. Yalnızca ölüm olan duvar, "güneş" görmemiş. Güneş, hayat verendir.

"**dünya günlük güneşlik insanlar sanki mesuttur**" (hiçbir zaman)

"kâra **deryalara** doğan bir güneş gibisin" (hiçbir zaman)

Güneş aydınlık, mutluluk getirendir.

"**şimdi ay vardır gökte güneş misâli**" (cebbar oğlu mehmed)

"her biri bir **güneş** bekler yarından
gölgeler dalgalanır gölgeler konuşur" (düştü polonya kalesi)

"**yıldızlar düşerken ağlanır**" (mektup)

"**merhaba gökyüzü** merhaba uçsuz bucaksız,
merhaba bulutlar bulutlar bulutlar
hey canım gökyüzünde yıldızlar gurup gurup
alnimizm üstünde kâinatın **türküsü**

...
kıvılcım kervanları can dizi dizi
yıldızlar yağmurlanır nur diye diye" (merhaba gökyüzü)

"koynunda küçük büyük **yıldızlarca** mahlûk
yıldızlarca nebat erimiş oksijen
hoy deyuben vaktâki gazaba gelmiş
bulanık mavi gözleri yıldızlardadır
rüzgâr vurur dalgalar kudurdukça kudurur" (deryalar)

"—*vay.canına tütünüm tükenmiş pipom sönmüş
koca şahin seninle **yıldızları** gezmiştik
neyleyim kanadın kırılmış biz **yıldız** olmuşuz
söyleşir dururuz onlar da bir günmüş
ölüm ölüm dedikleri işte bu ölümmüş*

...

—***biz kuştuk yıldız olduk yıldız yer içeriz
kendimiz yukarda dünyada gözlerimiz***

...

—***demek ki teğmenim biz kuştuk yıldız olduk***" (onlar bizi itham ediyor)

Onlar bizi itham ediyor `da savaşta ölen teğmen ile çavuşun konuşmaları...
Ölenler gökyüzünde yıldız olmuşlardır.

"*karanlığın insanı delirten bir ihtişamı vardır
yıldızlar aydınlık fikirler gibi havada salkım salkım
bu gece dağbaşları kadar yalnızım" (yalnızlık şiiri)*

"***yıldızlar** gibi şen olsun ömrümüz
saatler gelip geçerken baş ucumuzdan
usul usul tül yelkenli **gemiler** gibi" (değişen bir şey yok)*

"*ve altın sahiline karşı altınısı **yıldızlar**
delişmen bir **ay doğar doğar** karşıdan
gözü gönlü açılmış yüzü neşeli
vurur **deryalara** sahillere adalara
dünyaya bakar deryaya bakar yıldız yıldız" (deryalar)*

"çok geçmeden **delikanlı bir ay doğacak**
ve **yıldızlar** kıl kıl ateş örümcek gibi" (akşam üstü düşünceleri)

Dünya, Ay

Dünya ve uydusu Ay. Bir zamanlar tek parça iken, bir başka büyük kütlele çarpışmasıyla parçalanmış iki kütle; dünya ve ay. Dünya ilk varoluşunda elde ettiği döngü ivmesiyle dönerken, Ay'ın çekim kuvveti Dünyayı yavaşlatmakta ve bir gün Dünyanın kendi etrafında dönmesini durduracak... Gökyüzünde gördüğümüz manzara değişecek.

Attilâ İlhan var olan Dünya – Ay durumuna göre imgelerini oluşturmuş, incelemeye başlayalım.

Örnek mısralar

"*şahan gibi hür geldik hür gideriz bu dünyadan*) (hürriyet yürüyor)

"**dünyada şarkılar misâli yaşıyorsun**" (lilişan)

"**deryalar deryalar dünyalar kadar**" (deryalar)

"büyük bir **rüzgâr** dinledik **dünya bahçesinde** " (geceye karşı şiir)

Türk söylene biliminde **ölmek**; ruhun, **yer-sub** olarak kabul edilen Dünyadan Göğe **uçması**, iyi insanların ruhlarının Gökte **uçmağa varması**, kötülüğü çok olanların da cezalandırılmak üzere "belli bir süreliğine ancak **yer altına gitmesi** olarak tanımlanır.

Attilâ İlhan, **onlar bizi itham ediyor** şiirinde ölüm ve doğumu dünyadan ve dünyaya uçmak olarak imgelemiştir. Çavuş, Dünya Savaşında öldürülen bir Hürriyet savaşçısı asker;

"ben babanım hercai **gözlü** çavuş
dünyadan uçtuğum gün sen dünyaya uçmuşsun" (onlar bizi itham ediyor)

Attilâ İlhan, Dünyayı sıkılmış bir yumruğa benzetmekte;

"yumruk gibi sıkılmış sanki **dünyamız**" (dünya)

"**nefesleri gök yumrukları dünya kadar**" (taşkın geldi)

Dünya doyduğumuz sofradır, aşkımızdır;

"**yaşarız can gülüm yaşarız dünya aşkına**
şahlanır içimizde dev heyecanları
dünya sofrasında bir alev şarab içtik" (dünyakâri)

Ay da olumlu imgelenmiştir; Güneşe benzer, doğuşu beklenen, istenendir; delikanlıdır;

"şimdi ay vardır gökte güneş misâli " (cebbar oğlu mehemed)

**"çok geçmeden delikanlı bir ay doğacak
ve yıldızlar kıl kıl ateş örümcek gibi"** (akşam üstü düşünceleri)

**"bir gariplik sinmiş bulutların tarlasına
ve bir ay doğuyor beklemediğimiz"** (düştü polonya kalesi)

HİSİSİ

Gökte doğa olayları

Bir önceki bölümde Gök varlıklarını, cisimlerini gördük. Şimdi de Gökte oluşan doğa olaylarına bakalım.

Deryayı coşturan rüzgâr, Deryadan, denizden gelen suyu tekrar yere ve derya, denizlere götüren Yağmur, kitapta en çok kullanılan sözcüklerden;

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Rüzgâr	65
Yağmur	57
Bulut	39
Gölge	16
Sis	7
Gece	53
Gündüz	2

HİSSE

Rüzgâr

Rüzgâr bizim eski, bildik rüzgârdır, kahramandır; ormanları saçını rüzgâra verir, ferahdır. Bu örneklerde rüzgâr olumlu tanımlanmıştır.

Örnek mısralar

**"rüzgâr bizim eski rüzgâr
deniz bizim eski deniz
gönül bizim eski gönül"** (heyamol 8 kez)

"savrul kahraman rüzgârım savrul dünya üstüne" (mektup)

"ve rüzgâra vermiş saçlarını nefti ormanlar" (türkiye)

"sanki bir rüzgâr gibi ferah yaşamaktayız" (akşam üstü düşünceleri)

"rüzgârda insan selâmları toprakta gökte genişlik" (geceye karşı şiir)

Rüzgâr, zalim de olabilir. Doğa varlık ve olayları içinde, olumsuz imge ile rüzgârda karşılaşıyoruz;

"yelken gibi açılmışsın zâlim rüzgâra" (hey)

Dönem içinde iktidarı temsil edenler, **hürriyete** kast edenlerdir. Dünya savaşını da onlar çıkarmıştır, Türkiye'de halka ve aydınlara da onlar eziyet etmektedir. O zaman rüzgâr muhalif de olacaktır. Ozan Attilâ İlhan, sevgilisinin hayatına muhalif rüzgâr gibi girecektir.

"muhalif rüzgâr

...

belki de yağmur gibi inerken hatıralar

her hangi bir köşe başında

bana rastladın

*ben **senin hayatına** muhalif bir **rüzgâr** gibi girdim" (???)*

Hürriyet için savaşanların cenk şarkılarının coşması, rüzgâra benziyor.

"rüzgârları coşuyor cenk şarkılarının" (sabaha kadar)

Rüzgâr kuvvetlidir, bazen zalim olsa bile insana yakındır, güç verendir...

Bulut

Bulutlar da zaman zaman doğadaki konumu ve varlığı ile şiir içinde başka şeyleri anlatmak için kullanılır; kimi zamanda diğer doğa sözcüklerinde olduğu gibi canlıdır, başka bir canlı varlığa dönüşür.

Örnek mısralar

"**kalbimde bulut bulut uçuşan şarkılar**" (akşam üstü düşünceleri)

Rüzgâr gibi kimi bulutlar da tanıdık, aşinadır.

"heveslendik **bulutlara selâm ettik**
rüzgârlı bir tepeden
bulutlar nasıl da âşinâ çıktı bize" (umumi ıstırap şarkısı)

"**yağmurla** birlikte yağdı saadet için ölenler
fırtına gözleriyle bulut bulut indiler" (saadet)

"getirirler vururlar biz öyle dururuz
yağmurlar gözyaşı bulutlar mendil
elimizden ne geldi de yapmadık
ah öyle bakmayın utanırız kahroluruz" (duvar)

"**yıldızlar güler bulutların içinden**
odam alaca karanlık penceremde **ay ışığı**" (harb kaldırımında aşk)

"varşova'nın üzerinde **ölüm bulutları** var
...
ay ölmüş bulutların düşmüş kucağına

...
"**gözlerde bulut yok yürek korkusuz**" (düştü polonya kalesi , 8 kez)

"**gemi kervanları**
gemi kervanları
gökler denizler ve karanlıklar arasında
şimdi nasıl bulutlara karşıdır topları
bulutlara karşıdır bulut bulut" (heyamol 6 kez)

Yağmur

Rüzgâr, bulut, yağmur ilişkisi içinde, kitapta baskın olan sözcüklerden biri de yağmur!

Örnek mısralar

"özüm nur gibi vardım **denizler** başına
nur gönül nurludur **yağmurlu** pehlivanlıdır" (hey)

"**yelilâm bu derya ki ne deryadır**
yağmur içmiş nehir içmiş kar içmiş
koynunda küçük büyük **yıldızlarca** mahlûk
yıldızlarca nebat erimiş oksijen" (deryalar)

"**deryaya yağmur** indi müjdelere olsun
durup dururken bir şarkı başlar gibi
kalbur kalbur **bulutlardan** savrulur
hoy bili bili bir **yağmur** nar taneli
civa damlası gibi yanar taneli" (heyamol)

"işte ninni, gibi bir **yağmur** çiseliyor

...

yağmurla birlikte yağdı saadet için ölenler" (saadet)

"belki de **yağmur gibi inerken hatıralar**" (muhalif rüzgâr)

"**yağmur hep böyle yağacak mı hatıralara**" (harb kaldırımında aşk)

"ne çan sesleri var ne **rüzgârın** ıslığı
sâde yağmur sağılıyor bulutlardan
kör ediyor **gözlerini** hudut nöbetçisinin
kan gidiyor ciğerinden dert uğramış
bir şarkı çırpıyor **hatıralarında**
yağmurun saçları ellerine dolaşmış
işlemiş süngüsü **gecenin** şakağına
yağmur bulut bulut iniyor semadan" (düştü polonya kalesi)

Yağmur da kötü anlam taşıyabilir;

"**bazı gece sinsî bir yağmur atar**" (ökkeş)

Sis

Örnek mısralar

"sabah olur **sislenir** akşam olur puslanır
omuzları **bulutlara bulutlara** yaslanır" (ümmühan)

"mavi **sisler** içerisinde Üsküdar" (cemşid hunla hasbıhal)

"**güneşler açar sisler alır** **kalbimi sisler alır**
bir avuç yelken ki martılar havai" (deryalar)

Gölge

Örnek mısralar

"ve omuzlarında delikanlı **gölgesi**" (duvar)

"**gölgeler dalgalanır gölgeler konuşur**
gölgelerde yaşayan tehlikeli bir şey var
kocaman, yarasalar gibi uçuşur
heyulalar dolaşır duvar duvar" (düştü polonya kalesi)

"insaflı insafsız **gölgeler**
susamış tanrıların **korkunç gölgeleri**
çölde uzak **yıldızların**
bütün vahşî kâinatın
hareket halinde
akıcı
kıpır kıpır **gölgeleri**" (kutup yıldızı rivayet eder)

Gece, gündüz

Dünyanın kendi etrafında dönmesi ile oluşan gece gündüzden, gece Duvar kitabında yoğun kullanılmış; gece 53, gündüz yalnızca 2 kez! Kıyaslanamaz bir fark. Dönemin koşullarının Attilâ İlhan'ın imgelem dünyasında oluşturduğu gerçeklik...

Örnek mısralar

"bazan **yağışlı bir kış gecesi**" (Ökkeş)

"hazin geldi hazin gitti **gece ve gündüz**" (umumi ıstırab şarkısı)

"**gündüz işe gitmen gece** efkârlanıp içmen" (saadet)

"lili marlen askerlerin kızı

-her **gece** fenerlerimizin altında

kışlalardan uzakta **yağmurlu gecelerde** " (kutup yıldızı, 12 kez)

"döne hey **gece bayrak gibi rüzgâra karşı**" (diliyar)

Yer'e dair

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Dağ	71
Gavurdağı	11
Toprak	25
Orman	10
Kuş	38
Çiçek	15

Dağ, Gavurdağ

Örnek mısralar

"batıya yıkılırken gün yalap yalap
gayrı **dağlar** sıradan **dumanlıdır**
garbi yeli pek reyhanlıdır
fermânı kâr eylemez erkânın
türküler yakılır **dağlar** taşlar **aşkına**
tekmil **ormanlar** tutuşmuş gibi olur
korkunç korkunç bakar yüceleri '
gâvurdağları'na bir hal olur

...

hayaller her seher vakti
o âfâka ser çekmiş **dağları**
çok ağlamış çok gülmüş çok dert çekmiş, **dağları**" (döşeme 5 kez)

"bilir **dağ türkülerinin** en güzellerini" (cebbar oğlu mehmed, 7 kez)

"**derdimiz dağlardan yücedir**" (mektub)

"mendil tutup **sıradağlar** oynamalı
oy dağlar sıra dağlar kara dağlar
şahlanın şu çingirak yıldızlara dağlar" (hey, 5 kez)

"**dağlarımı yaşayıp** içlenmiş" (karanlıkta kaynak yapan adam)

"bu **gece dağ başları** kadar yalnızım" (yalnızlık şiiri)

"doğmuyor doğmuyor neden **yıldızlar**
neden böyle kan rengi **sema bu akşam**

Toprak

Örnek mısralar

"**toprak** yine kan kusuyor **dağlar** morarmış
bir gariplik sinmiş **bulutların** tarlasına" (düştü polonya kalesi)

Çiçek

Örnek mısralar

"**çiçek** gibi tertemiz masa örtüleri" (hayal kurmak)

"**çiçekler** damlıyor **gecenin** parmaklarından
dudaklarımda eski bir mektep türküsü" (yalnızlık şiiri)

Orman

Örnek mısralar

"havada terkedilmiş bir şehir ıssızlığı
orman nefes almaz ağaçlar dilsiz dönmüş
ne çan sesleri var ne **rüzgârın** ıslığı
sâde yağmur sağılıyor bulutlardan"

Kuş

Yer-subu (toprak) ve göğü bir birine bağlayan, haber getirip götürten **kuşlardır**.

Örnek mısralar

"ve kanat çırpamaz olmuş göğsümüzdeki **kuş**" (heyamol)

"**dağlar** taşlar böcek ve **kuş** uykuda" (deli süleyman)

"**benim bir sevgilim var gözleri menevişli**
her akşam **yorgun kuşlar** gibi erken yatar" (benim için)

"—**biz kuştuk yıldız olduk yıldız yer içeriz**
kendimiz yukarda dünyada gözlerimiz" (onlar bizi itham ediyor)

"**arı kuşları**
seher vakti tanyerleri atmadan
sökün eder gülerek hep böyle **arı kuşları**
uyanırım portatif küçücük karyolamda
arz-ı endam eder şarab rengi bir şafak
havada rüyaların çırpınıp uçuşları
ve içim terkedilmiş bir şehir gibi ıssız
şarkı söylerken ırgatlar tarlada tütün kırarak" (arı kuşları)

"**zafer kuşun** tutamadık kaçırdık" (düştü polonya kalesi)

Siyasi Düşünceye dair

Milli Kimlik

Attilâ İlhan'ın kimliğini konuştuğumuz zaman, Sosyalizm ve Kemalizm ana omurgaları olarak gözüktür. Paris ve sonrasında Türkiye dönüşünde, dönemin Stalinciliğine karşıt bir sosyalist anlayış baskın görülürken, sonraki yıllarda Kemalizm ve Türkçülük ağır basmakta, yaşamının son döneminde ise "Kızıl Elma" Türkçü görüşü, Mustafa Kemal Atatürk bileşeni ile tek sancak olarak görülmekte.

Duvar'da yer alan şiirlerde, Kemalizm – Türkçülük sözcükleri yok denecek düzeyde.

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Atatürk	0
Mustafa Kemal	0
Kemal	1
Türkiye	10
Millet	2
Dünyalı	10

Türk milleti, Ulus hiç kullanılmamış.

Mustafa Kemal

Atatürk ya da Mustafa Kemal sözcüklerine şiirlerde rastlamıyoruz. Ancak cebbar oğlu mehmed şiirinde, Mustafa Kemal'i çağrıştıran bir bölüm var;

***"ayni akşam doğurmuş kansı döne
mavi gözlü bir çocuk sarışın
bir avuç toprak sarmışlar altına
ve kemal koymuşlar adını"*** (cebbar oğlu mehmed)

Millet

Millet sözcüğü, Türk Milleti anlamında değil, genel anlamda kullanılmış.

Örnek mısralar

"yedi iklimin yetmiş çeşit milleti" (diliyâr)

"her gemi bir milletli hepimiz hürriyetli" (heyamol)

Dünyalı

Türk olmaktan daha çok dünyalıdır Duvar şiir kitabında Attilâ İlhan.

Örnek mısralar

"sen ve ben dünyalı şair ve dünyalı balerin"
"kahramanlar dünyalı hemşehrilerim" (diliyar)

"dünya işgal altında hey dili yar dili yar
kaybedilmiş şehirler yenik ordular" (diliyar)

**"her gemi bir milletli hepimiz hürriyetli
hepimiz martı kuşum hepimiz dünyadan
ve bir şarkı var dilde bayrak bayrak tutuşur
bir şarkı var **dünyalı** heyalisa heyâmol
heyamola batılılar
heyamola doğulular
heyamola dünya için dünyalar aşkına"**

...
dert görmüş **dertli dünyamız** " (heyamola)

"biz **dünyalılar** yemin içtik
imanımız var
hürriyet için hürriyet aşkına
savulacak döne'm savulacak düşman " (lili marlen)

Türkiye

Duvar 'da Türkiye için bir şiir var!

türkiye, Örnek şiir

"türkiye

türkiye türkiye dağlarını duman almış
üzümler memleketi tütünler memleketi
türkiye türkiye çok gülmüş çok ağlamış
sabırlı bağıryanık **insanlar** memleketi
bulut gibi köpürmüş topraktan bereketi
pehlivan **dağlarında** şafaklar büyümüş
ya o nehirler delirip gür gür gelirler
bir şarkı gibi **dağdan denize yürümüş**

sen türkiye'sin sağdıcım kirvem türkiye
insanların insanların ah senin insanların
morca gözlerinden öpsem namuslu gözlerinden
asiye'm işveli hatice fistanı dal işlemeli
sen kırk köyün içinde şanlı zeyneb'im
şahan'ı vurdular yirmi yaşında köprü başında
gel yılmaz mahmud'um gel bilâloğlan
arabamın atları deh deh deh aman da
ha burası karadeniz **gemiler** yatar limanda
deryalar aslanı şems-i bahri kâmil reis
bu **insanlar** senden gelir sana gider
tarlaya savrulmuş buğday gibi türkiye

sen türkiye'sin ekmeğim tuzum türkiye
omzumda mavzer koynumda çevresin
ve kıl heybemde taze lor peyniri
gök rengi süt karanfil rengi şarab
batan **güneş** gibi bakır taş kömürü
ve rüzgâra vermiş saçlarını nefti ormanlar
ve köylere karşı sarışın harmanlar

ferik elması kavun karpuz dut ve kayısı
findık da sende ceviz de sende badem de sende
alnımın teri gözlerimin nuru türkiye

sen türkiye'sin evim barkım köyüm obam
o senin çifte çarşılı **harb görmüş** şehirlerin
sâhilde mersin yaylâ türküsü konya
adanıvolları taştan, yolu çıkıp maraştan
ezanla birlikte vardık bir akşam urfa'ya
bursa'nın ya bursa'nın ufak tefek taşları
uçan yıldızı dondurur ardahan'ın kışları
erzincan'da bir **kuş** kanadı gümüş pul pul
ve göğe kılıç gibi çekilmiş minarelerini
şehirler padişahı canım **istanbul**

türkiye türkiye ay'li yıldız'lı türkiye'de
sen mehmed'sin omuzların anadolu yaylası
aladağlar, toroşlar dev gibi gövdeleri
sen şehid oğlu şehid babası;
sana selâm olsun **dünyadan hürriyetten**

Hürriyet

Emek

Sözcük sayısı

Sözcük	Sayısı
Fabrika	5
İşçi	8
Emek	1
Emekçi	1

Fabrika

Örnek Mısralar

"benim bir **sevgilim** var gözleri menevişli
şafaktan yıldızlara kadar fabrikadadır
hem ömrünü dokur hem yünlü dokur" (hiçbir zaman)

"inşaat tezgâhları mektepler **fabrikalar**" (dünyakâri)

İşçi, emek, emekçiler

Örnek Mısralar

"**emekçiler, pamuk işçileri kürekçiler**" (lilişan)

"her anımızı son zerresine kadar saadetle yaşamak
büyük **emeklerin** büyük eserler doğurması" (kutup yıldızı rivayet eder)

Şehirler

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
İzmir	8
İstanbul	8
Selanik	1

Selânik

Örnek mısralar

"ben selânik şehriyim çilem bir türlü bitmedi
çektiklerimi hiç bir şehir çekmedi
ama yine hürriyet şahlanır dağlarım
yalnız bir karanlıkta kaynak yapan adam
bıyıkları çiçeklenmiş
yalnız bir karanlıkta kaynak yapan adam
dağlarını yaşayıp içlenmiş" (karanlıkta kaynak yapan adam)

İzmir

Duvar'da İzmir için yazılmış şiir var.

941' de izmir, Örnek şiir

"941'de İzmir

941'de İzmir
sâhil boyu karanlık
sevdâlı **bulutların** hâli
yağmur da ne kadar tembel yağıyor
kendimizi akan suya bıraktık
serseriler misâli

941'de İzmir
İzmir şehrinin ışıkları yanıyor
çıktı şair namzedi attilâ ilhan
çıktı yelken gibi sokaktan
banyolar'a doğru şöyle uzanıyor.
bir cebinde kiralık ihtiyar bir kitap
bir cebinde kehribar kuru üzüm ve incir
sahilde iki ahbap

kardeşim ihsan ahmed
İzmir şehri yağmurlu bir şehirdir
yağmur çilerken çocuk gibi içlenir
yum **gözlerini** hele bir tahayyül et
hani -derd-ü-gam içre perişan- **yıldızlar gökte**
hani görmüş geçirmiş atlı tramvaylar
hani her akşam bostanlı'dan öte
kardeşim cemşid hun
hoş geldin hayırlı akşamlar
gözlerinden mi yaktın söyle cıgaranı
tütün değil ya **dünyalar** dağıtamaz efkârım
hem sabahtan çarşıda yoktun
ekmek alabildin mi fırından
yine galiba kıyamet kopmuş
yine **pîr aşkına** kırılmış camlar

941'de İzmir
herşey nasıl geçmiş nasıl kaybolmuş
rüyada gibi hiç farkına varmadan
şimdi ben hurdayım sen İzmir'de o bağdad'da
ve daha başımızdan neler geçer kimbilir
kimbilir kardeşim **hayatta"** (7 kez)

İstanbul

Örnek mısralar

"İstanbul yakasında minareler kalem gibi yükseliyor" (saadet)

"İstanbul minareler odamda gibi" (sen yoksun)

"fosforlu ışıklarıyla gökyüzü bir deniz

havada kanat sesleri

ve çılgın kokular

deniz yok

yıldızlar uzaklaşıyor

ben yine yalnız kalıyorum

İstanbul minareler kaybolmuş

sen yoksun" (sen yoksun)

"istanbul narin izmir ille de aydın" (hey)

"ben İstanbul şehriyim beni karanlık yedi

gözlerim görmez gözlerimi karanlık yedi

*şehirler kaynayıp gitmiş **gecenin kazanında**" (karanlıkta kaynak yapan adam)*

Siyasi Kavramlar

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Hürriyet	71
Harb	13
Dövüş	13
Vatan	11

Hürriyet

Hürriyet sözcüğü ilişkili olarak dönemin savaş koşulları da dikkate alınınca, harb ve vatan sözcüklerinin de çok yüksek sayıda olmasa ile kabul edilebilir sayıda kullanıldıklarını görüyoruz.

Attilâ İlhan'ın Duvar şiir kitabında **hürriyet**;

- sözlük anlamının ötesinde insan gibi kurşuna dizilen, tankla kemikleri ezilen, gözüne mil çekilen,
- dağlarda şahlanır, düşmana karşı hazırlık yapar canlıdır,
- vatandır; vatan işgal edilince işgal edilendir,
- yârdan, candan vazgeçilebilir ama hürriyetten vazgeçilemez; ölsek de hürriyet yaşasın,
- **gemiler** topraklarında hürriyet ateşler...

Örnek mısralar

"**vazgeçemem hürriyeti insan kadar severim**" (akşam üstü düşünceleri)

"**ben selânik şehriyim çilem bir türlü bitmedi
çektiklerimi hiç bir şehir çekmedi
ama yine hürriyet şahlanır dağlarımda**" (karanlıkta kaynak yapan adam)

"ne zaman herkes alacak payını **hürriyetten**
ne zaman pervasız söyleyecek şarkısını

...
hürriyetten geçmeyiz geçsek bile yârdan

...
memleketlerine giren yabancıların
hürriyeti nasıl kurşuna dizdiklerini
nasıl **dövüşüldüğünü** şehir şehir sokak sökülene kadar kan döküldüğünü
hürriyetsever delikanlıların
yaşamak için nasıl öldüğünü

...
civanım can nedir **hürriyet** yaşasın" (ağıt, 6 kez)

"gönlümde serâzâd **hürriyet rüzgârları**" (akşam üstü düşünceleri)

"mahzun esirler **harb** şarkıları kadar mahzun
gizlice talim ediyor hürriyet adımlarını" (harb kaldırımlarında aşk)

"lâkin avrupa'nın bir memleketinde
tanklarla ezilmiş hürriyet'in kemikleri

...

kalbimizde insan ve hürriyet sevgisi

...

elbet büyük toplar gibi gürlesin isterim
zulme ve temerküz kamplarına karşı

hürriyet'ten hürriyet'ten bahseden mısralar

yürüyelim döne'm beraber yürüyelim

kalbimizde insan ve hürriyet sevgisi" (sabah kaldırımında aşk, 5 kez)

"lehistan vilâyeti cümleten harab olmuş

mil çekilip hürriyet'in gözlerine

kursuna dizilmiş **insanlarla** beraber

...

fransa **vatan hürriyet** demektir

bak marianne **ölenlere ölenlere** bak

...

hürriyet keskin etsin kılıçlarınızı

haydi kalkın kalkın vatan çocukları

...

düşmüşüz **hürriyet** diyerek yola

...

delik deşik edilmiş **hürriyet** arzuları

...

artık unutulmuş bir hikâye hürriyet

...

ona kaldı **fabrikalar** şehirlerimiz

ona kaldı insanlar ona kaldı hürriyet

...

yıkılmış yüzükoyun ağzım açamadan

sizler siz **hürriyet şehitleri üşüyeceksiniz**

...

hey sevgilim hürriyet'e dua et

hürriyetsiz yaşayamaz memleket

hür yaşamak için gelmiştir insan

hürriyet eşitlik sulh ve saadet

ölelim yaşamak için marianne" (düştü polonya kalesi, 12 kez)

**"ve konvoy hazır
hürriyet'e yolculuk**

...

her gemi bir milletli hepimiz hürriyetli

...

salvo demiş ateşlemiş hürriyeti donanma

...

hürriyet'e döne'm hürriyet'e yolculuk

...

**ne çıkar yeter ki hürriyet yaşasın
hürriyet yaşadıkça bahtiyarız**

...

hürriyet hürriyet hürriyet dünyaya" (heyamol, 14 kez)

Hürriyet

Harb, vatan

İki sözcük de, sözlük anlamı ile kullanılıyor, hürriyet sözcüğünde olduğu gibi, özel anlamlar yüklenmez üzerine;

Örnek mısralar

"ve cümle **harbedenler** tehlikeli sularda
kervan hem gider **harbeder** " (heyamol)

"mahzun esirler **harb** şarkıları kadar mahzun." (harb kaldırımında aşk)

"derken duyulan ses jeanne d'arc'ın sesi
dur diyor **vatanı beklemelisin**" (düştü polonya kalesi)

Hürriyet

İnsana Dair

Yaşama dair

Sözcükler ve sayıları

Sözcük	Sayısı
Ölüm	30
Hayat	16
Yaşamak	16
Doğum	0

Ölüm

Örnek mısralar

"her ümit parlak bir güneştir inan

çüksın karşımıza zalim ordular

ölelim yaşamak için marianne (düştü polonya kalesi)

"bense körüm gözlerim ölüm gibi karanlık" (umumi ıstırab şarkısı)

"varşova'nın üzerinde ölüm bulutları var" (düştü polonya kalesi)

"bense körüm gözlerim ölüm gibi karanlık

ben papatya gözlü kız genelevde sermâye" (umumi ıstırab yolcusu)

"ölümler harbler arasında nasıl da yaşıyorlar" (beraber yaşama)

"en yiğitçesine ölüm dövüşerek ölmektir

gözlerinde tebessüm avuçlarında kan

rüzgâr gibi esip şimşek gibi çakarak" (düştü polonya kalesi)

Hayat

Örnek mısralar

"taze bir somun gibi bölünür **hayat**" (mektup)

"yepyeni bir **hayat** vazoda yaseminler" (akşam üstü düşünceleri)

"**hayat ne kadar güzel dünya ne kadar büyük**" (istemek)

Doğum

Örnek mısralar

"her animızı son zerresine kadar; **saadette yaşamak**
büyük **emeklerin** büyük eserler doğurması" (kutup yıldızı rivayet eder)

Yaşam

Örnek mısralar

"hür ve **pervâsiz yaşamak için**" (deli süleyman)

"bizim değil **yaşamak bizim değil** hiç bir şey
kendi **dünyamızda** yabancılar gibiyiz" (harb kaldırımında aşk)

Sevgili, aşk

Sözcük sayısı

Sözcük	Sayısı
Sevgili	33
Aşk	15

Örnek mısralar

"türküler yakılır dağlar taşlar aşkına" (döşeme)

"niçin sâde acıdan bahsetsin mısralarını

ben de bilirim aşk için şiir yazmasını" (hiçbir zaman)

"yine müzik yine yaprakları dökülmüş **aşkimizin** *" (değişen bir şey yok)*

"hürriyet için hürriyet aşkına

...

yaşarız can gülüm yaşarız dünya aşkına" (lili marlen)

"heyamola dünya için dünyalar aşkına

hürriyet eşitlik kardeşlik aşkına" (heyamola)

"sevgilim aşkimizla ve silâhlarımızla durduk" (kutup yıldızı)

Duygular

Sözcük sayısı

Sözcük	Sayısı
Hayal	16
Hasret	11
Sevinç	9
Ümit	6

Hayal

hayal kurmak, Örnek şiir

"yenikapı

denize çıkan bir sokak

gökyüzü şarkılar gibi temiz

ayaklarımızın dibinde

bize pırıltılı mavi bir **göz** gibi bakarak

iyi şeyler dileyen

cana yakın bir deniz

yenikapı

denize çıkan bir sokak

senin sırtında yine yeşil elbisen

belinde kırmızı kuşak

enginde bir damla hürriyet gibi bembeyaz bir yelken

saçların güneşe karşı yine yıldızla örülmüş

bir İspanyol şarkısı dağılıyor kıyıda ki kahveden

ateşli ve oynak bir İspanyol şarkısı

dalmışsın yine

yine **gözlerin** büyümüş

hayalinde kıpkızıl bir gelincik tarlası

mütevazi soframız

çiçek gibi tertemiz masa örtüleri

limonlu bol biberli çorbamız

yarın akşam senin yine temsilin var

duvarda bize ait çeşitli fotoğraflar

şu çerçevesi senin

hani bin dokuz yüz kırk altı eylül'ünde

bir türlü vermek istemediğin

şu her zamanki gibi derbeder

yine benim matbaamn önünde

şi bir müşterek dostumuz

aydınlık çehreli bir kız

yenikapı
denize çıkan bir sokak
bir rüzgâr musikisi almış sahili
alnımızın üstünde sakız gibi bir **gök**
hava durgun
yaprak kımıldamıyor
efeniz harikulâde mavi ve harikulâde güzel
boşlukta köpük gibi mavimsi **deniz kuşları**
dalgalar yumuşak bir kadın göğsü kadar
güneşten ısınmış kumsalda çakıltaşları

sen ve ben
realist **şairle sevgilisi**
birbirimizin **gözlerine** bakarak
yaşıyoruz **bulutlar** gibi
şimdilik
hayal kurarak !”

Örnek mısralar

“yelken açmış **hayalimiz** hatıralara” (heyamol)
“bilirim **hayal** bunlar **hayal** marianne” (düştü polonya kalesi)
“biz **ümitle** dolu bir şarkı istiyoruz” (saadet)
“**ümitleri güneşli sular gibi yanan**” (heyamol)

Hasret

Örnek mısralar

“akşam olur
mektuplar **hasretlik** söyler
zagrep radyosu’nda lili marlen **türküsü**” (lili marlen)
“— **hasret kuşun kanadında**” (cebbar oğlu mehmed)

Sevinç

Örnek mısralar

**"sevinçli çığlıklar fışkırsın yıldızlara
civanım can nedir hürriyet yaşasın
savrul kahraman rüzgârım savrul dünya üstüne
savrul gümüş yağmurum iri taneliden"** (mektub)

"Sevinç

ve sonra bizce malûm **hayatı** yirminci asır insanının
rüzgârla gelen bir keman sesi gibi dakikalık saadet
mühimsenmemiş aşkı kaybolmuş ümitleri korkulu hayatının"
(geceye karşı şiir)

Ümit

Örnek mısralar

"biz ümitle dolu bir şarkı istiyoruz " (saadet)

İnsan organları

Sözcük	Sayısı
Göz	130
Kalb	37
Saç	24
Yürek	21

Göz

Örnek mısralar

"**gözü** kanlı maraş beylerine" (cebbar oğlu mehemed)

"**günü mavi gecesi kara bir göz gibi bakar**" (sığırtmaç)

"**gözleri** karanlıkta "uçan iki kıvılcım" (göçmenler)

"**gök gözlü** çopur ökkeş'in" (Ökkeş, 8 kez)

"**elâ gözlü bir yağmur** sararmış bir yaprak" (akşam üstü düşünceleri)

"**gözlerinden** mi yaktın söyle cıgaranı
tütün değil ya **dünyalar** dağıtamaz efkârım" (941'de İzmir)

"mavi **gözlerine** kan doluyor sabahın" (sabaha kadar)

"**gözlerde bulut yok yürek korkusuz**" (düştü polonya kalesi)

"**sen türkiye'sin sağdıcım kirvem türkiye**
insanların insanların ah senin insanların
morca gözlerinden öpsem namuslu gözlerinden " (türkiye)

Kalb, yürek

Örnek mısralar

**"parçalamak istiyor kalbini insan
sizleri sizleri sizleri düşündükçe
ümitleri güneşli sular gibi yanan"** (ağıt)

**"kalbine dert vurdu deli bir umman gibi
seller aldı kan gitti gözlerinden"** (ümmühan)

"kalbimde bulut bulut uçuşan şarkılar" (akşam üstü düşünceleri)

**"yağmurla birlikte yağdı saadet için ölenler
fırtına gözleriyle bulut bulut indiler
göğüsleri kalbur gibi delik deşik
delirmiş delirecekti kalbimiz"** (saadet)

"kıvılcımlı yüreklerimiz kıvılcım püskürüyor" (diliyâr)

"yüreklerini denize düşürmüş bütün gemiciler" (kutup yıldızı rivayet eder)

"suyu kandan verilmiş çelik yüreklilerim" (dünyakârî)

**"yıldızlar düşerken ağlanır
gözyaşı yürekten gelir"** (hürriyet yürüyor)

Saç

Örnek mısralar

"ve rüzgâra vermiş saçlarını nefti ormanlar" (türkiye)

**"niçin sâde acıdan bahsetsin mısralarını
ben de bilirim aşk için şiir yazmasını
kalbim pürheves rüzgârda perişan saçlarım"** (hiçbir zaman)

"kızgın fiskiyeler

ölümler

ölenler

deryanın kızması ateşler alması

alev saçlı dalgalar omuzdan omuza

kırbaçlı dalgalar havuzdan havuza

derya dövünür

derya dövünür gök ağlar

ve savaşı uçakları katar ve katar" (heyamol)

Şiire dair

Sözcük sayısı

Sözcük	Sayısı
Türkü	25
Şair	19
Şiir	15
Attilâ İlhan	1
Çocuk	39

Şair

Örnek mısralar

"aragon' u usta bilmiş **şair attilâ ilhan**" (hey)

"**yağmur** atmağa başlayınca şöyle inceden inceden
bilmem nedir ne vardır koynunda şu akşamın
mevsim sonbahar ağaçlar yeşilden sarıya dönmüş

...

dertlerimiz varken târife sığmaz
saadetten nasibsiz insanlar yaşarken
mümkün mü 'yârın serv-endamına' **şiiir söylemek**

...

düşündüğümüz' andan itibaren sokaklar dolusu
kimsesiz çocuğu
evet ben de **şairim** bahsetmek isterim saadetten
ama neyleyim bir türlü dilim varmıyor
aç kanına aç karnına **türkü** söylemeğe" (mümkün mü)

"her akşam üzeri daha mükemmel bir **şairim**" (akşam üstü düşünceleri)

"çıktı **şair** namzedi **attilâ ilhan**" (941 izmir)

"ben bir **şair** ardınca kol gezilen
sen kuğu misali bir balerin" (düştü polonya kalesi)

"**ben şairim şairlerden her hangi biri**
büyük çanlar gibi çınlamalı mısralarını" (dünyakâri)

"ben **dünyalı şair** kadar" (heyamol)

Şiir

Örnek mısralar

"fısıltıyla şiir söylemek kahreder beni
vurgunum yumruk gibi sıkılmış mısralara

...

benim elimde bir şiir kitabı
kalbimde bulut bulut uçuşan şarkılar

her akşam üzeri daha mükemmel bir
hürriyeti insanları ve seni düşünürken
neler geçer aklımdan neler **sevgilim**" (akşam üstü düşünceleri)

"sonra ben sana nâzım'dan **şiiirler** okurken
üşüşür penceremize **gece** kelebekleri" (revolution)

"işte kalbim işte şiirlerim
sen gelsen elini alnıma koysan
saçlarını öpsem
ağlasam" (bitsin dedik)

Türkü

Örnek mısralar

"türküler yakılır dağlar taşlar aşkına" (döşeme)

"sğırtmaç henüz on dört yaşındadır
okumak yazmak bilmez ama
bilir **dağ türkülerinin** en güzellerini" (cebbar opla mehemmed)

"dudaklarında kıvrak bir **dağ türküsü**
— **oy dağlar siz ne büyük ne şanlısınız** —" (Ümmühan)

"hey canım gökyüzünde yıldızlar gurup gurup
alımızın üstünde kâinatın **türküsü**
devr-i daim
yaldızlı bir tülbent gibi samanyolu
yıldız türküleri yıldızdan türküler" (merhaba gökyüzü)

"en ileri hatlara kadar sokulmuş **türküler**
uyuyan askerlerin kulaklarında rüyalı **türküler"** (kutup yıldızı rivatet eder)

"sen şimdi yanımda yepyeni bir **türkü** gibisin
hiç görmediğim yıldızlar gözlerine doğmuş
bir büyüklük duygusu dağlar gibi yüreğinde
ah biz mutluluğu böyle aranıp duracak mıyız
yağmur hep böyle yağacak'mı hatıralara
eksik olan bir şey var sana bana dair
belki bir rüzgâr belki rüzgârdan da hafif
ama kalbimiz yine uzak bir deniz gibi boş
heybetli gurupların belirlediği saatlerde" (harb kaldırımında aşk)

Çocuk

Örnek mısralar

"ortalık kaynaşır bir hayâl içinde
çocuklar kahkaha ihtiyarlar tebessüm
dünya günlük güneşlik insanlar sanki mesuttur" (hiçbir zaman)

"**işte o çocuk yumruklu dev o dev yumruklu çocuk**" (duvar)

"haydi kalkın kalkın **vatan çocukları**" (düştü polonya kalesi)

"**toprak ve deniz çocukları**" (heyamol)

"**ben dünyalı çocuk kadar**" (heyamola)

HİSSE

Kale

Sözcük sayısı

Sözcük	Sayısı
Kale	13

Örnek mısralar

"kale kapıları açılmaz

vurursun duvar sağlar

vurursun kapılar sağlar

bakarsın dört taraf kara

kapanıp yüzü koyun taşlara

mahzun düşünürsün

farzet ki hürsün

*açılır birdenbire **kale** kapıları*

...

*derken kapanır yeniden **kale** kapıları*

ve zemin simsiyah olur" (hürriyet yürüyor)

Son söz yerine

Örnekleđim mısralarda, seçilmiş sözcüklerin ne anlamda kullanıldığı gibi açıklamalardan uzak durdum. Hani Orta Öğretim kitaplarında verirler ya; "şair burada şunu anlatmak istemiş..." gibi. Çok saçmadır; şiir ozan ile okurun birlikte yazdığı bir yazın türüdür. Asıl olan, okuyanın ne anladığıdır. Her şiirin, okuyan kişiye hatta aynı kişinin okuduğu zaman ve içinde bulunduğu duygu ortamlarına göre, şiirin, hatta her mısra, imgenin anlamı, çağrıştırdığı değişebilir. Hiçbir zaman tek anlamı olamaz. Oysa Edebiyat Öğretmenleri, "müfredata" uygun olarak şiir belletirler öğrencilere. Merak ederim, Orta Öğretim sırasında, müfredata uygun olarak ders işleyen "Edebiyat Öğretmenlerinden" şiire sevdalanan hiç öğrenci olmuş mu diye. Sanmam...

Ben de yalnızca sözcükleri, imgeleri, mısraları orta yere getirdim. Biraz da matematiksel sayılarla...

Gerisi okurun duyarlılık ve şiir derinliğine kalmış.

Kalın sağlıcakla...

Hürol Tasdelen